

Nr 122.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; given Stockholms slott den 4 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. J. Beskow.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Beskow, anförde härefter:

Vid framläggandet av årets statsverksproposition inledde min företrädare i ämbetet sitt anförande till statsrådsprotokollet angående in-

Historik.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 108 häft. (Nr 122—124.) 1

komstberäkningen med att till behandling upptaga vissa synpunkter rörande finanspolitiken i allmänhet. Med utgångspunkt från frågan om befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld berörde han därvid särskilt valutaspörsmålet och frågan om det mål, som Sverige borde uppställa för valutapolitiken.

Jag tillåter mig att härutinnan hänvisa till den redogörelse för frågans föregående behandling, som av min företrädare i nämnda sammanhang lämnades, och erinrar om att genom beslut av Kungl. Maj:t och 1920 års riksdag dylik befrielse medgavs riksbanken för tiden till och med den 30 september 1920, samt att därefter på särskilda framställningar av fullmäktige i riksbanken giltighetstiden för detta medgivande utsträcktes genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 september 1920 att gälla till och med den 15 december 1920 och genom Kungl. Maj:ts beslut den 10 december 1920 ytterligare till och med den 31 mars 1921, dock att medgivandet skulle, därest detsamma icke bleve av nästföljande riksdag inom tjugo dagar från riksdagens början gillat, efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efter rättelse. Sedan frågan därefter genom proposition nr 26 underställts riksdagen, har enligt riksdagens skrivelse nr 33 det begärda godkännandet lämnats.

I sitt nyssberörda anförande till statsrådsprotokollet förklarade departementschefen — samtidigt med att han sade sig ämna framdeles återkomma till förevarande spörsmål — att han gäve sin principiella anslutning till ekonomiska rådets uttalande i valutafrågan av innehåll, att det syntes vara av yttersta vikt, att, när en gång guldets ställning på världsmarknaden vunnit tillräcklig fasthet och tiden alltså vore inne för återställande av en effektiv guldmyntfot i vårt land, det inre värdet av den svenska kronan stode så högt, som förhållandena överhuvud medgäve, samt att med hänsyn härtill vår valutapolitik, liksom ock vår ekonomiska politik överhuvud, under mellantiden borde inriktas på att den svenska kronans värde i förhållande till guld åtminstone icke ytterligare nedginge, utan tvärtom höjdes, såvitt sådant under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel för en begränsning av den i penningar uttryckta köpkraften visade sig möjligt. Departementschefen tillade, att man alltjämt borde med noggrann uppmärksamhet följa utvecklingen av berörda förhållanden, så att, så snart förutsättningen angående guldvärdets internationella stabilisering vore uppfylld, man vore beredd att upptaga frågan om Sveriges återgång till effektiv guldmyntfot till definitivt avgörande.

I konsekvens med denna ståndpunkt och under påpekande att man borde, så långt möjligt vore, på förhand bilda sig en uppfattning om de blivande utvecklingslinjerna och genomtänka vilka föranstaltningar i varje särskilt fall borde kunna komma i fråga, anmodade sedermera departementschefen genom skrivelse den 5 februari 1921 ekonomiska rådet att dels med uppmärksamhet följa den blivande utvecklingen på penningväsendets område både i Sverige och i utlandet, särskilt i länder med effektiv guldvaluta, dels ock såväl tid efter annan genom skriftliga rapporter hålla chefen för finansdepartementet underättad om utvecklingens gång, som ock, om och när skäl därtill föreläge, av eget initiativ föreslå de åtgärder i ena eller andra avseendet, som kunde anses påkallade.

*Departements-
chefens skri-
velse till
ekonomiska
rådet den
5 februari
1921.*

I en till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse av den 5 februari 1921 hava nu fullmäktige i riksbanken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå, att riksbanken under tiden från och med den 1 april till och med den 30 september 1921 befrias från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Till stöd för denna hemställan anföra fullmäktige i huvudsak följande:

*Fullmäktiges
i riksbanken
framställning
den 5 februari
1921.*

»När fullmäktige i Sveriges riksbank senast — i skrivelse av den 25 november 1920 — hos Eders Kungl. Maj:t anhöllo om förlängning av den då till den 16 december 1920 gällande tiden för fritagelsen, framhöllo fullmäktige, att sedelreserven i förhållande till de anspråk, som inemot årets slut kunde väntas bliva ställda på riksbanken, ingalunda kunde anses överflödigt stor och i varje fall icke medgäve någon nämnvärd minskning av guldörrådet, varför det syntes fullmäktige uppenbart, att riksbanken icke kunde utan fara från och med den 16 december återupptaga inlösningen av sedlarna med guld.

När fullmäktige nu återigen gå att anhålla om prolongation av ifrågavarande fritagelse, anse sig fullmäktige böra erinra därom, att 1920 års finanssakkunniga, vilka i sitt utlåtande av den 6 augusti samma år såsom ett bland målen för det ekonomiska återställelsearbetet uppställt kravet på återupptagande av inlösningen av riksbankens sedlar med guld och upphävande av guldexportförbudet så snart ske kunde, icke ansågo sig kunna för det dåvarande förorda dessa åtgärders vidtagande. Intet land borde, yttra sakkunniga, inlåta sig på guldets frigivning utan att hava säker utsikt att kunna upprätthålla frigivningen. Att upphäva guldexportförbudet och sedan efter kort tid åter nödgas införa detsamma borde intet land utsätta sig för. Guldets frigivning borde äga rum först sedan antingen vederbörande lands centralbank förfogade över tillräckligt stora guldreserver för att kunna uthärda den guldexport, som kunde bliva följd av frigivningen, eller den internationella situationen blivit sådan, att guldexport i större utsträckning icke behövde befaras. Sådan var emellertid icke den internationella situationen enligt sakkunnigas mening, och riksbankens guldörråd medgav icke någon nämnvärd guldexport. Icke heller kunde

sakkunniga förorda väckt förslag om guldets frigivande genom att riksbanken sålde guld för export till visst pris över parivärde. Den allmänna ställningen på den internationella penningmarknaden var för det dåvarande sådan, yttre sakkunniga, att riksbanken icke borde inlåta sig på några till sina konsekvenser oberäknliga experiment.

Det ekonomiska rådet yttrar i skrivelse den 20 december 1920 till statsrådet och chefen för finansdepartementet rörande det mål, Sverige borde uppställa för valutapolitiken, att förutsättningarna för det svenska penningväsendets återställande till guldmyntfot då ännu icke kunde överblickas. Det kunde säkerligen icke heller förväntas, att förhållandena under den närmaste tiden skulle vinna en sådan stadga, att detta ärende kunde upptagas till avgörande. Det ekonomiska rådet ansåg därför nödvändigt, att möjlighet bereddes för en fortsatt suspension av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld.

Såväl vad finanssakkunniga som fullmäktige och det ekonomiska rådet sålunda yttrat äger enligt fullmäktiges mening fortfarande giltighet.

Härtill bör framhållas, att växelkursen på Newyork, som sedan länge varit och fortfarande är normerande för guldets marknadsvärde, alltjämt står väsentligt över pari i Europa. Härvarande dollarkurs står nu mer än 20 procent över pari. Återupptagandet av sedlarnas inlösen med guld, varmed, om denna åtgärd skall hava något förnuftigt ändamål, bör följa guldexportförbudets upphävande, skulle omedelbart leda till en guldexport, som med hänsyn till riksbankens ställning och läget på den inhemska penningmarknaden kunde leda till de betänkligaste konsekvenser.»

Mot bankofullmäktiges förevarande framställning hava fullmäktige i riksgäldskontoret förklarar sig icke hava något att erinra.

I min företrädares nyssnämnda skrivelse till ekonomiska rådet av den 5 februari 1921 beträffande valutafrågan anbefalldes rådet särskilt att till en början avgiva utlåtande rörande eventuellt fortsatt suspension av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld och borde rådet i detta yttrande, om möjligt, uttala sig angående spörsmålet, huruvida och i vad mån redan nu eller under den närmaste framtiden de förutsättningar kunde fixeras, som ansåges skola föreligga för att en övergång till guldmyntfoten lämpligen skulle kunna ske.

*Ekonomiska
rådets yt-
rande den 16
februari 1921.*

Sedan jämväl bankofullmäktiges framställning i ämnet av den 5 februari 1921 för utlåtande remitterats till ekonomiska rådet, har detta i sitt den 16 februari 1921 avgivna yttrande anfört i huvudsak följande:

»I ovannämnda skrivelse den 5 februari 1921 har herr statsrådet anhållit, att rådet ville, om möjligt, uttala sig rörande spörsmålet, huruvida och i vad mån redan nu eller under den närmaste framtiden de förutsättningar kunna fixeras, som anses skola föreligga för att en övergång till guldmyntfoten lämpligen skall kunna ske.

Finanskonferensen i Bryssel sistlidna september har i sin resolution i valutafrågan härom yttrat följande:

'Det är synnerligen önskvärt att de länder, som frångått en effektiv guldmyntfot, återgå därtill.

Det är omöjligt att säga, när och huruledes de äldre staterna skola kunna återgå till sin tidigare effektiva guldmyntfot eller huru lång tid som erfordras för de nyare länderna att skapa en dylik. Men det bör betonas, att:

Det är lönlöst att söka fastställa en bestämd relation mellan det nuvarande pappersmyntets värde och dess nominella guldvärde; ty såvida icke förhållandena i respektive länder äro tillräckligt gynnsamma för att göra fastställandet av en dylik relation överflödigt, bleve det omöjligt att vidmakthålla den.

Återgången till eller införandet av en effektiv guldmyntfot skulle i många fall förutsätta en ofantlig deflation, och det är visst att:

Om och när en deflation åvägabringas, måste den genomföras gradvis och med största försiktighet, eljest skulle därav följa en ödesdiger förvirring i handeln och kreditväsendet.'

I full överensstämmelse med detta konferensens uttalande och i nära anslutning till finanssakkunnigas den 6 sistlidne augusti avgivna betänkande har rådet i sitt yttrande den 20 sistlidne december angående vilket mål Sverige bör uppställa för valutapolitiken, anfört bland annat följande:

'Den förelagda frågan är givetvis väsentligen beroende på guldets internationella ställning och därmed på de ekonomiska och monetära förhållandena i länder med effektiv guldvaluta, särskilt Förenta Staterna. Då varuprisnivån i Förenta Staterna är stadd i ett mycket hastigt nedåtgående och detsamma i viss mån synes vara fallet även med arbetslönernas nivå, vilken legat väsentligt lägre, är det för närvarande omöjligt att bedöma, vilket värde guldet slutligen kan komma att få i förhållande till varor och tjänster. Under sådana omständigheter kunna förutsättningarna för det svenska penningväsendets återställande till guldmyntfot ännu icke överblickas. Det kan säkerligen heller icke förväntas, att förhållandena under den närmaste tiden skola vinna en sådan stadga, att detta ärende kan upptagas till avgörande.'

Under den tid, som förflutit sedan sistnämnda yttrande avgivits, hava förhållandena på penning- och varumarknaderna på intet sätt vunnit ökad stadga. De undersökningar, som vidtagits rörande varuprisernas fluktuationer, giva vid handen, att ett starkt och oenhetligt prisfall för närvarande pågår i flertalet länder. Under dylika förhållanden kan enligt rådets mening en värderelation mellan den svenska kronan och guldet icke med utsikt till framgång fixeras, och ovissheten om den kommande utvecklingen gör det icke heller möjligt att förutsäga, när härutinnan gynnsammare förhållanden kunna anses föreligga. Rådet anser sålunda alltjämt, att en stabilisering av varupris- och arbetslönenivåerna såväl i Sverige som i länder med effektiv guldvaluta bör avvaktas, innan en övergång till guldmyntfot sker.

Under åberopande av sitt ovannämnda yttrande den 20 sistlidne december får rådet därför för närvarande inskränka sig till att tillstyrka bifall till fullmäktiges i riksbanken här förevarande framställning.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende närvaro herrar Kinander, Moll, Cassel, Kvarzelius, Rydbeck, Sachs och Wallenberg.»

Departements-
chefen.

Det ligger i öppen dag, att det är ett önskemål av högsta vikt, att penningvärdet ju förr dess hellre ånyo stabiliseras. I allmänhet är man ense om, att för uppnåendet av detta mål de länder, som frångått en effektiv guldmyntfot, böra återgå därtill. I denna riktning har Brysselkonferensen uttalat sig. Vad Sveriges valutapolitik angår hava såväl 1920 års finanssakkunniga och ekonomiska rådet som ock min företrädare i ämbetet utgått från den förutsättningen, att ett återvändande för Sveriges del till effektiv guldmyntfot bör eftersträvas. Även jag delar meningen om önskvärdheten av att guldmyntfoten återställes, så snart detta lämpligen kan ske.

Emellertid är, på sätt ekonomiska rådet jämväl framhåller, guldets eget värde för närvarande underkastat starka växlingar, såsom framgår särskilt av varuprisernas fluktuationer i Amerikas Förenta Stater. De undersökningar, som vidtagits rörande varupriserna giva dessutom — säger rådet — vid handen, att ett starkt och oenhetligt prisfall för närvarande pågår i flertalet länder. Under dylika förhållanden kan enligt rådets mening en värderelation mellan den svenska kronan och guldets icke med utsikt till framgång fixeras, och ovissheten om den kommande utvecklingen gör det icke heller möjligt att förutsäga, när härutinnan gynnsammare förhållanden kunna anses föreligga. Rådet anser sålunda, att en stabilisering av varupris- och arbetslönenivåerna såväl i Sverige som i länder med effektiv guldvaluta bör avvaktas, innan en övergång till guldmyntfot sker.

Enär en övergång till effektiv guldmyntfot, innan guldets värde i förhållande till varor erhållit nödig stabilitet, är förenad med konsekvenser, som delvis icke kunna överblickas, och det synes omöjligt att i närvarande stund vinna garantier för att en nu fastställd guldparitet under alla omständigheter skulle kunna upprätthållas, så anser jag i likhet med ekonomiska rådet, att tills vidare alltjämt en avvaktande ståndpunkt bör intagas. Jag förutsätter dock härvid, att valutapolitiken allt fortfarande bedrivs sålunda, att den svenska kronans värde i förhållande till guld icke nedgår utan tvärtom — såvida detta under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel visar sig möjligt — i görligaste mån höjes. Målet måste emellertid vara att, så snart förhållandena tillåta det, återställa en fast guldparitet för den svenska valutan.

Redan förut har påpekats angelägenheten av att utvecklingen på penningväsendets område ej blott hemma utan även i utlandet följes med uppmärksamhet. Jag tillåter mig härutinnan att hänvisa till det uppdrag av denna innebörd, som i förutberörda skrivelse av den 5

februari 1921 av dåvarande departementschefen lämnats åt ekonomiska rådet. Till äventyrs förtjänar det att tagas under övervägande, huruvida icke, när tiden därför kan anses vara inne, i förevarande fråga ett samarbete bör komma till stånd med sådana länder, vilkas ställning till spörsmålet om guldmyntfoten är ungefär överensstämmande med vår. Syftemålet härmed skulle vara att söka ernå viss samstämmighet med avseende å eventuellt blivande åtgärder i riktning mot guldmyntfotens återställande.

Av den uppfattning beträffande valutafrågans nuvarande läge, varåt jag här givit uttryck, följer, att enligt min mening tiden ännu icke är kommen för återupptagande av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld, utan att den riksbanken medgivna befrielsen från guldinlösningsplikten bör erhålla förlängd giltighet. Mot bankofullmäktiges förslag att bestämma tidsfristen att gälla till och med den 30 september 1921 har jag ingen erinran.

Under återopande av vad jag sålunda anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att riksbanken må för tiden från och med den 1 april till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:
Svante Ericsson.

